

”Det är faktiskt bara snoppen!”

- När okunskap och rädsla sätter stopp för barnens sexuella utveckling

Av: Elena Garcia Pettersson

Handledare: Anna Jungstrand

Södertörns högskola

Förskollärarytbildning med interkulturell profil, erfarenhetsbaserad

Självständigt arbete 15hp

Hösttermin 2019

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

I have written an essay about children's sexuality, a sensitive topic that can be difficult to deal with and talk about. It is based on three stories and dilemmas that I have encountered in my work experience. The first deals with a situation where children want to know more about their sex, the second is about a girl exploring her sexuality and the last one is about two children exploring each other. The purpose of this essay is to gain knowledge of the problems concerning children's sexuality and how I can relate to this controversial topic in preschool. I have based my essay on the questions: What does children's sexuality mean? How should I as an educator relate to the topic? What can be the consequences if we do not raise the topic already at preschool? and What are some materials for us at preschool to work with?

I present various theoretical concepts of sexuality to distinguish between adults and children. Then I illustrate the theoretical background for analyzing and reflecting from an encouraging and social constructivist perspective on what children's play mean and whether sexual play can be indicative of possible abuse followed by the impact of language and what the consequences can be if we are not working encouraging. I analyze and concretise how the perspectives can be used in the educators' work at the preschool to finally present material helpful for myself but hopefully also for other educators and adults.

The more knowledge and tools we get in preschool concerning the topic, the easier we can meet each individual and there is a need for both literature and policy documents from the National Agency for Education and the management. Educators and other adults have an important role to play regarding children's sexuality, which if seen from an adult perspective can be problematic. It is therefore important to respond to the children in an encouraging manner together with a developed language that leaves room for their own interpretations, values and thoughts. It is important that we continue with a neutral aspect to normalize this taboo topic so as not to risk inhibiting, shaming or destroying children's sexual development.

Keywords: Children's sexuality, children's masturbation, the approach of educators, encouraging perspective, social constructionist perspective

Sammanfattning

Jag har skrivit en essä som handlar om barns sexualitet, ett känsligt ämne som kan vara svårt att bemöta och samtala kring. Jag utgår från tre berättelser och dilemman som jag mött i mitt arbetsliv. Den första tar upp en situation där barn vill veta mer om sitt kön, den andra om en flicka som utforskar sin sexualitet och den sista handlar om två barn som utforskar varandra. Syftet med denna essä är att få en fördjupad kunskap i problematiken kring barns sexualitet samt hur jag kan förhålla mig till detta kontroversiella ämne i förskolan. Jag har utgått ifrån frågeställningarna: Vad innebär barns sexualitet? Hur ska jag som pedagog förhålla mig till ämnet? Vad kan konsekvenserna bli om vi inte lyfter ämnet redan på förskolan? samt Vad finns det för material för oss på förskolan att arbeta med?

Jag redogör för olika teoretiska begrepp kring sexualitet för att särskilja mellan vuxnas och barns. Sedan åskådliggör jag den teoretiska bakgrunden för att analysera och reflektera utifrån ett främjande- och socialkonstruktivistiskt perspektiv kring vad leken har för betydelse och om sexuella lekar kan vara tecken på eventuella övergrepp följt av språkets inverkan och vad konsekvenserna kan bli om vi inte arbetar främjande. Jag analyserar och konkretiserar hur perspektiven kan användas i pedagogernas arbete på förskolan för att slutligen presentera material behjälpligt för mig själv men förhoppningsvis även för andra pedagoger och vuxna. Ju mer kunskap och verktyg vi i förskolan får inom ämnet desto lättare kan vi bemöta varje enskild individ och det finns ett behov av såväl litteratur som styrdokument från Skolverket och ledningen. Pedagoger och övriga vuxna har en viktig roll gällande barns sexualitet, men som sett ur ett vuxet perspektiv kan bli problematisk. Det är därför viktigt att bemöta barnen främjande och med ett utvecklat språk som lämnar utrymme för egna tolkningar, värderingar och tankar. Det är också viktigt att vi fortsätter med en neutral utgångspunkt för att normalisera detta tabubelagda ämne för att inte riskera att hämma, skuldbelägga eller rent av förstöra barnens sexuella utveckling.

Nyckelord: Barns sexualitet, barns onani, pedagogers förhållningssätt, främjande perspektiv, socialkonstruktivistiskt perspektiv

Innehållsförteckning

1 BERÄTTELSE	1
1.1 INLEDNING	1
1.2 ”DET ÄR FAKTISKT BARA SNOPPEN!”	1
1.3 ”NEJ, JAG TAR PÅ MIN SNIPPA!”	3
1.4 ”FÖR DEM ÄR DET NATURLIGT, FÖR MIG ÄR DET SOM EN KALLDUSCH”	4
2 SYFTE	5
2.1 FRÅGESTÄLLNINGAR	5
3 METOD	6
3.1 ETISKA ÖVERVÄGANDE	7
4 TEORI	8
4.1 TEORETISKA BEGREPP	8
4.2 TEORETISK BAKGRUND	9
4.3 DET FRÄMJANDE PERSPEKTIVET OCH DET SOCIALKONSTRUKTIVISTISKA PERSPEKTIVET	10
5 REFLEKTION	12
5.1 LEKENS BETYDELSE	12
5.2 DEN SEXUELLA LEKEN – UTFORSKANDE ELLER TECKEN PÅ ÖVERGREPP	14
5.3 SPRÅKETS INVERKAN	17
5.4 PEDAGOGERS FÖRHÅLLNINGSSÄTT	20
5.5 KONSEKVENSER OM VI INTE ARBETAR FRÄMJANDE.....	24
5.6 MATERIAL ATT IMPLEMENTERA I FÖRSKOLAN.....	29
6 SLUTORD	33
7 REFERENSLISTA	35

1 Berättelser

1.1 Inledning

För att underlätta min essä så kommer jag börja med att berätta om tre fall av barns sexuella utforskande som jag mött i min roll som förskolepedagog. Jag kommer senare att lyfta dessa berättelser i min essä och vidare ha dem som grund i min reflektion.

1.2 ”Det är faktiskt bara snoppen!”

De fem barn jag har tagit med mig in från gården sätter sig runt det låga bordet inne i mat- och pysselrummet. Barnen är rödrosiga om kinderna och småsnörvliga utav kylan som är utomhus. Jag känner hur kall jag är om händerna och hur skönt det är att komma in, snart blir det äntligen varmare tänker jag för mig själv. Barnen pratar med varandra och jag njuter av den trivsamma miljön som råder innan jag sätter mig på snurrstolen tillsammans med barnen.

- Hörni barnen, vi ska ju forska vidare om kroppen idag. Har ni funderat på vad ni vill forska och skapa kring? frågar jag.
- Jag vill göra om lungorna, för jag såg lungor i tidningen hemma, svarar Karin.
- Nej inte lungorna, jag vill göra skelettet, svarar Siri.

De blir ett litet sorl när barnen börjar prata med varandra om vad de vill forska och skapa kring. Mitt i pratet ställer sig Oscar upp och går iväg mot penslarna och färgflaskorna som står på en hylla en bit bakom honom.

- Vad ska du göra Oscar, vill du inte vara med? frågar jag och känner mig något misslyckad över att Oscar redan tappat intresset för det vi ska göra.
- Jo, jag ska vara med men jag ska måla lite, säger han.
- Men vill du inte vara med och bestämma vad vi ska forska kring? frågar jag.

Han vänder sig om och gör ”hoppasteg” tillbaka mot bordet där vi andra sitter, hans mörka tjocka hår yr samtidigt som han säger;

- Jag vill veta mer om snoppen.

Jag känner hur det ilar genom min kropp och hur förvånad jag blir, framförallt att Oscar säger det som många gånger kan bli hysteriskt fnittrig och flamsig av sådana ämnen. Samtidigt som jag blir förvånad försöker jag att hitta tillbaka och agera som vanligt medan de andra barnen börjar att skratta och tappar fokus.

- Ja men det kanske vi kan göra, vad säger ni andra? frågar jag och ser hur de håller på att bryta ihop av skratt av att bara hört ordet ”snopp”.

Oscar avbryter mitt i och ser nästan lite arg ut när han säger:

- Det är faktiskt inte roligt. Det är faktiskt bara snoppen!
- Ja, instämmer jag, det har du helt rätt i Oscar. Snoppen är som vilken kroppsdel som helst. Samtidigt som jag säger orden högt skäms jag över att jag själv ens reagerade som jag gjorde.

De andra barnen lugnar sig och Lidia svarar i samma sekund.

- Jag vill veta mer om snippan då också.

Ilningen kommer igen i min kropp och jag känner att det kommer bli en prövning för mig hur jag ska hantera ämnet. Frågorna börjar rulla i huvudet på mig och jag känner att jag kan vara ute på hal is när det kommer till detta. Hur ska vi forska kring ämnet? Jag vet inte alls vad man kan söka på? Hur ska vi sen dokumentera det? Vad ska föräldrarna säga när de får veta att vi forskat kring snoppen och snippan?

Barnen kommer överens om att forskningen idag ska handla om snopp och snippa och vi börjar därför tillsammans att söka på Google om vad som kan vara relevant. Jag känner en inre stress när vi sitter där då jag slås av tanken att jag inte vet vad som kan dyka upp på Internet när vi söker. Efter ett tag hittar vi några bilder med tillhörande text som förklarar köns funktion.

- Jag kom ur mammas snippa, säger Edvin.
- Aa, men jag kom först ur pappas snopp, säger Siri.
- Nää ur pappas ung, säger Lidia.

- Det heter pung, inte ung, säger Oscar.
- Ja och sen när mamma och pappa limma ihop sig så kom jag, säger Lidia.

Jag sitter där med barnen och det känns som att jag inte riktigt kan förstå vad som sägs. Hur kan de detta? Hur ska jag bemöta deras tankar? Vad är min roll i hela det här? Jag ser Läroplanen framför mig där det står att det är vårt ansvar att bemöta och fånga upp barnens tankar och funderingar. Men hur gör jag det i detta fall utan att säga för mycket eller för lite? Eller är det bara jag som överanalyserar hela grejen? Det är ju egentligen något av det naturligaste som finns; hur barn blir till eller som Oscar sa; *det är faktiskt bara snoppen*”

1.3 ”Nej, jag tar på min snippa!”

Jag hinner precis sätta ner sista glaset på bordet inför lunchen innan jag hör hur resten av barngruppen är på gång in i hallen. Jag vänder mig om och går ut för att möta dem när jag ser att Frida sitter och gnider sig mot mattan med händerna innanför trosorna. Hennes ansikte är knallrött och jag kan utifrån hennes kroppsspråk se att hon är helt spänd. Jag känner en maktlöshet inombords där jag inte vet vad jag ska göra för att kunna avleda henne från det hon gör och samtidigt inte skuldbelägga henne. Samtidigt ställer jag mig frågan om jag ens ska göra det? Hon ser mot mig när jag sätter mig framför henne, jag ler mot henne och säger;

- Frida går du och tvättar dina händer nu innan vi ska äta?
- Nej, jag tar på min snippa! skriker hon halvt åt mig.
- Jag ser det men vi ska äta mat och de andra barnen kommer snart så om du vill fortsätta får du gå in i badrummet, för här ska vi ha samling.

I samma sekund kommer de andra barnen in och Frida mjuknar i sin blick och kropp när hon tappar fokus, hennes ansiktsuttryck mjukar också gentemot mig. Hon ler och går iväg och tvättar händerna, precis som att inget har hänt.

Jag står kvar någon sekund och drar en djup suck för mig själv. Jag tar fram böckerna och lägger dem på mattan samtidigt som tankarna snurrar. Vad är det vi håller på med? tänker jag. Under den tid Frida gått på vår avdelning har hon utforskar sig själv och gnidit sig mot stolar, bänkar eller mattor och detta är ett faktum som vi alla på förskolan känner till. Men hur kan

föräldrarna förneka det så självklara och säga att det beror på annat? Jag känner hur maktlösheten återigen sköljer över mig. Är det för att de skäms? Eller för att de inte har kunskapen? Eller är det rent av så att de döljer något?

1.4 ”För dem är det naturligt, för mig är det som en kalldusch”

De sex barn som jag har på den lilla vilan ligger på sina madrasser med Alfons Åberg spelandes från CD-spelaren. Jag sitter vid fotändan av Tims madrass, lutad mot väggen och byrån som står på andra sidan om mig, jag stryker honom över ryggen och över kinden. Efter ungefär 15 minuter hör jag hur det prasslar på andra sidan om byrån, jag kikar fram och ser att Camilla har dragit ner byxorna och att Ivan ligger och petar med sitt finger in i henne. Jag får en panikkänsla i kroppen och flyger upp ifrån madrassen som jag sitter på. Samtidigt som jag skyndar mig upp hinner jag fundera en hel del tankar. Hur ska jag bemöta det som just hände utan att skuldbelägga barnen? Hur ska jag berätta det här för föräldrarna?

- Ska vi ta och gå upp nu alla barn? frågar jag och försöker att verka normal.

De andra barnen ställer sig upp och rör sig in mot byggrummet. Camilla och Ivan dröjer kvar något i rummet och jag sätter mig då på huk framför dem.

- Vet ni vad Camilla och Ivan, jag förstår om det är intressant att dra ner byxorna och så men vi petar inte varandra i rumpan här på förskolan.

Samtidigt som jag säger orden så känner jag att hur obekvämt jag blir. Camilla och Ivan ser frågande på mig som om de inte alls förstår vad jag pratar om.

- Okej, svarar de i mun på varandra innan de går ut ur rummet.

Båda ser helt oförstående ut precis som om det som hände inte var någon stor grej. Jag plockar undan madrasserna och känner mig smått kallsvettigt över vad som precis hänt.

2 Syfte

Syftet med min essä är att lyfta problematiken kring hur vi pedagoger ska förhålla oss till barns sexualitet. Detta är ett väldigt laddat ämne som inte bara kan upplevas svårt att samtala kring utan även svårt att förhålla sig till. Anledningen till att jag har valt att fördjupa mig i just detta ämne är för att jag under de sex år som jag arbetat på förskola har känt att detta är något som aldrig lyfts upp, varken i barnens utbildning eller i min egen till förskollärare. Jag vill också ta upp det eftersom det är ett ämne som många, inklusive jag själv, kan tycka kännas tabubelagt att samtala kring. Det väcker också många frågor och starka känslor och jag vill med denna essä få en fördjupad förståelse för vad barns sexualitet faktiskt innebär, hur vi som pedagoger ska förhålla oss till barns kroppsliga och sexuella utforskande samt hur vi kan arbeta med detta praktiskt, men även teoretiskt, i förskolan.

Jag har utgått från fyra frågeställningar som presenteras nedan.

2.1 Frågeställningar

- Vad innebär barns sexualitet?
- Hur ska jag som pedagog förhålla mig till ämnet?
- Vad kan konsekvenserna bli om vi inte lyfter ämnet redan på förskolan?
- Vad finns det för material för oss på förskolan att arbeta med?

3 Metod

Jag har valt att skriva min examination utifrån essäformen, en skrivform som jag anser ger mig möjlighet att reflektera över och analysera kring mina berättelser och tankar. Jo Bech-Karlsen menar att vi genom att skriva undersöker och att skrivandet inte bara är ett berättande av vad man upptäckt utan att det också är ett upptäckande i sig (Bech-Karlsen 2011, s. 13). Jag har också, precis som Maria Hammarén beskriver, fått; "[...] strukturera, minnas och artikulera sådant som jag inte tidigare gett ett språk" (Hammarén 2010, s. 5). Jag har beskrivit dilemman som jag upplevt i mitt arbetsliv men som jag inte reflekterat ordentligt kring förrän jag faktiskt skrivit om dem i min essä och fått distans till dem. Hammarén skriver att vi inte kan "iaktta oss själva utan distans" och att vi ska skriva om sådant som vi inte visste att vi visste (Hammarén 2010, s. 14-15).

Genom mina berättelser försöker jag se hur jag som pedagog, utifrån min arbetsplats och just den barngruppen jag har, kan bidra till en ökad kunskap inom ämnet. Med hjälp av litteratur och forskning kommer jag gå in på sådant som berör ämnet samt vad jag anser är viktigt att ta hänsyn till. Jag vill förtydliga att jag har valt att utgå ifrån det som jag känner att jag kan implementera i nuvarande barngrupp. I och med att ämnet kan anses både smalt och brett beroende på olika kulturer och bakgrunder har jag gjort ett aktivt val i att inte specifikt gå in på synsätt så som exempelvis genus, socioekonomiska och religiösa aspekter. Anledningen till att jag avgränsat mig till att inte gå in på de religiösa aspekterna är på grund av att jag vill se mer till den barngrupp jag har nu som endast består av barn med svensk etnicitet.

Jag kommer börja med att förklara begreppen som jag använder i min essä, då jag upplevt dem väldigt diffusa sett ur ett barns perspektiv. Jag har därför i avsnittet "Teoretiska begrepp" tydliggjort utvalda begrepp. Vidare kommer jag att lyfta barns sexualitet ur ett historiskt perspektiv, trots att jag genom hela mitt arbete vill utgå ifrån "här och nu" och inte gå in för mycket på sådant som vi inte kan påverka, anser jag ändå att det är viktigt att man får ta del av var vi har varit men även var vi vill hamna. Jag har sedan fördjupat mig och beskrivit de teoretiska utgångspunkterna det *främjande perspektivet* och det *socialkonstruktivistiska perspektivet*. Jag kommer lyfta lekens betydelse och eventuella tecken som kan kopplas till

övergrepp samt språkets inverkan. Kopplat till detta kommer jag också att lyfta pedagogers förhållningssätt samt eventuella konsekvenser som kan uppstå om vi pedagoger inte arbetar främjande. En av de svåraste delarna kring detta ämne har varit att hitta konkret material som vi faktiskt kan använda i barngruppen, så därför har jag gjort ett avsnitt där jag presenterar material att implementera i förskolan, vilket jag själv kan ha nytta av samt att det förhoppningsvis kan vara behjälpligt åt andra i liknande situationer.

Avslutningsvis vill jag i mitt metodavsnitt förtydliga följande; en stor del av mina referenser är från RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning). Anledningen till det är att materialet därifrån är väldigt ”hands on”, med det menas att det är det material som gett mig konkreta och realistiska sätt att arbeta praktiskt på. Dock har jag i mina två RFSU-källor inte kunnat se vem som skrivit materialet, så för att underlätta för läsaren och för att kunna särskilja dem har jag efter respektive RFSU-källa i den löpande texten antingen skrivit *En vägledning* som är namnet på dokumentet om Barns sexualitet eller *Videoklipp* som syftar till videoklippen om det Främjande perspektivet.

3.1 Etiska övervägande

Jag kommer i min essä att använda mig utav en av Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, nämligen *konfidentialitetskravet*, som innebär; ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem” (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). Alla personer utom jag själv är därför anonymiserade och har fiktiva namn. Jag har också valt att inte skriva ut vad föräldrarna anser vara anledningen till flickans onanering i berättelsen *Nej, jag tar på min snippa!*

4 Teori

4.1 Teoretiska begrepp

I detta avsnitt kommer jag att förklara vissa begrepp som ligger till grund i mina frågeställningar och för att de är viktigt att dessa begrepp tydliggörs. Detta för att vi ska kunna se skillnaderna mellan barns och vuxnas sexualitet och få en klarare bild av vad begreppen innebär. Det första begreppet är *Sexualitet*, där RFSU hänvisar till WHO:s (Världshälsoorganisationen) beskrivning av vad begreppet innebär, vilket är;

Sexualitet är en integrerad del av varje människas personlighet, och det gäller såväl man och kvinna som barn. Den är ett grundbehov och en aspekt av att vara mänsklig, som inte kan skiljas från andra livsaspekter. Sexualitet är inte synonym med samlag, den handlar inte om huruvida vi kan ha orgasmer eller inte, och är heller inte summan av våra erotiska liv. Dessa kan men behöver inte vara en del av vår sexualitet. Sexualitet är mycket mer: den finns i energin som driver oss att söka kärlek, kontakt, värme och närhet; den uttrycks i vårt sätt att känna och väcka känslor samt att röra vid varandra. Sexualiteten påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa (RFSU u.å., *En vägledning*).

Nästa begrepp är *Barns sexualitet* (eller *Barnsexualitet*) och slår man upp det i Nationalencyklopedin så kan man läsa att det syftar till ett barns lustupplevelser utifrån intryck i den egna kroppen. Det står också att varje enskild individ formar sitt livslånga sexualitetsprocess utifrån bland annat genetiska, biologiska och psykosociala detta börjar redan från födseln (Nationalencyklopedin u.å.). Därefter kommer begreppet *Onani*, ett begrepp som kan tolkas väldigt laddat och som man i vuxen ålder kanske sammankopplar med en vuxens sexualitet. Dock så är betydelsen för onani enligt nationalencyklopedin att en person tillfredsställer sig själv sexuellt men att det inte är tillsammans med en annan människa (Nationalencyklopedin u.å.). Det sista begreppet är *Barns onani*. Tyvärr finns det ingen klar definition på detta begrepp i nationalencyklopedin, men man kan i definitionen för onani vidare läsa att: ”Pojkar och flickor upptäcker ibland, ofta slumpmässigt, möjligheten att onanera redan i småbarnsålder [...]” (Nationalencyklopedin u.å.).

4.2 Teoretisk bakgrund

Åsa Bergenheim utgår i sin doktorsavhandling *Barnet, libido och samhället. Om den svenska diskursen kring barns sexualitet 1930-1960* bland annat från den franska filosofen och idéhistorikern Michel Foucault som analyserat antiken och dess förhållningsätt till sexualitet och erotik (Bergenheim 1994, s. 15). I hans arbeten så kan vi se hans teorier och begrepp om bland annat makt och diskurs kring sexualitet och barn (ibid., s. 324). Där finns det vissa starka maktelement i diskursen kring just barns sexualitet som vi kan se genom exempelvis disciplinering, normalisering och psykiatrisk diagnostisering, vilka i sin tur är kopplade till vetenskap och professionalitet (ibid., s. 18-19). Man kan även se att Foucault förknippades med socialkonstruktivismen (Barlebo Wenneberg 2010, s. 10), som jag senare kommer att beskriva mer ingående. Men Bergenheim utgår inte bara från Foucault utan även från Sigmund Freud, som lyfte frågan om barns sexualitet och satte den i en mer central och självständig position. Freud menade att sexualiteten var en verksam kraft som vi alla bar på från födseln (Bergenheim 1994, s. 71-72).

Löfgren-Mårtenson lyfter dilemmat kring sexualitet och beskriver den sexuella lusten utifrån en *dubbelhet*, där hon menar att lusten kan definieras som dels en känsla som bara kommer och dels som en känsla som ska styras beroende på situation. Hon menar att denna dubbelhet kan leda till många olika känslor; hälsosamt-ohälsosamt, härligt-farligt, tillåtet-förbjudet, säkert-riskfyllt osv. Åtrån till en eller flera personer kan sedan utifrån miljö och kultur påverkas. Men det påverkas även av en annan viktig faktor; vilka och hur personerna i fråga är (Löfgren-Mårtenson 2012, s. 8-9). 1983 skrev Aigner och Centerwall en bok vid namn *Barnens kärleksliv*. I ett av bokens kapitel, *Öppenhet och gränser*, skriver de att de valde att skriva en bok om barn och sexualitet för att det då (år 1983) hade medgetts vad som en del psykologer och vetenskapsmän, såsom Foucault och Freud, redan känt till; att barn föds med sexualdrift. I och med detta så var ämnet därför betydelsefullt att lyfta. De menade att synen på barns sexualitet var mer öppen och att det inte längre var en synd eller straffbart. Man talade istället om njutning, lust, kärlek och man talade också mer öppet om sådant som barn förr gjorde i smyg. Aigner och Centerwall skriver att om man ska kunna få en förståelse för

hela ämnet kan det vara bra att se tillbaka på ens egen barndom, de eventuella lekarna som anspelade på utforskning av varandra, den pirrande och kittlande känslan samt ovissheten kring det okända (Aigner och Centerwall 1983, s. 16-17).

4.3 Det främjande perspektivet och det socialkonstruktivistiska perspektivet

Karolina Widerström var Sveriges första kvinnliga läkare och hon genomförde de första dokumenterade sexualundervisningarna under 1800-talet. Hon var även väldigt aktiv inom något som man senare kom att kalla det *hälsofrämjande perspektivet* (RFSU u.å., *videoklipp*). I ett hälsofrämjande perspektiv utgår man ifrån det friska och genom att lägga fokus på att skapa lärande miljöer som främjar barnens lärande, utveckling och hälsa vill man behålla deras fysiska, psykiska och sociala välbefinnande, det vill säga, man ser till de faktorer som bidragit positivt (Socialpedagogiska skolmyndigheten 2019). Det innebär, precis som Widerström sa; ”Unga vill göra sina egna erfarenheter själva, de kommer väldigt lite att styras eller ledas av hot eller varningar om risker eller av förbud. Vad de behöver är något positivt som de kan omfamna med värme och sympati” (RFSU u.å., *videoklipp*).

Utifrån detta så är min tolkning att det hälsofrämjande perspektivet är samma sak som det så kallade *främjande perspektivet*. I ett främjande perspektiv så ligger fokuset på att stärka det som skapar hälsa och välbefinnande, man ska ge färdigheter och redskap till barnen och ungdomarna så att de ska kunna göra medvetna val och kunna hantera situationer som de kommer att möta i sina liv. Man menar att all undervisning inom relationer och sexualitet bör ha sin utgångspunkt i detta perspektiv, detta för att skapa goda förutsättningar för sexuell hälsa, sexuellt välbefinnande och relationer samt för att vi ska kunna stödja barn och ungdomar i deras utveckling. Man går in med en positiv inställning, men man lyfter även de eventuella negativa aspekter och konsekvenser som sexualitet kan bidra till. Exempelvis kan det handla om sexuellt våld, så som övergrepp, som man kan stöta på, men då är det viktigt att tänka på hur man tar upp det och var man börjar (RFSU u.å., *videoklipp*).

Ytterligare ett perspektiv jag vill lyfta är det *socialkonstruktivistiska perspektivet*. Søren Barlebo Wenneberg tar upp att socialkonstruktivismen är en av många ”ismer” som diskuterats mycket under de senaste decennierna och att den bland annat kan kopplas till

Michel Foucault (Barlebo Wenneberg 2010, s. 10-11), som jag även tidigare nämnde i den teoretiska bakgrunden. Barlebo Wenneberg tar också upp att socialkonstruktivismen sågs som en uppgörelse för de traditionella föreställningarna under 1900-talet och att den drog till sig mycket uppmärksamhet då den inte tog det direkta och omedelbara för givet. Den styrs av att den vill fördjupa sig i verkligheten och ta sig förbi det ytliga företeelserna och se till den verkliga verkligheten. På grund av detta har socialkonstruktivismen blivit stor inom bland annat sociologi och psykologi (ibid., s. 10-11). Patel och Davidson skriver att det socialkonstruktivistiska perspektivet är grundat utifrån att normer och värden är socialt konstruerad ur en kollektiv social interaktion (Patel och Davidson 2019, s. 41).

Barlebo Wenneberg lyfter ett exempel på vad detta innebär genom att han gör en liknelse med någon som är ledsen eller känner sorg och visar detta genom att gråta, vilket de flesta skulle säga är något naturligt. Med en socialkonstruktivistisk syn skulle man kunna säga att denna sociala handling är styrd av naturen. Just en sådan slutsats vänder sig en socialkonstruktivist emot; enkelt sätt så kan vi säga att anledningen till att en person i vårt samhälle gråter när den känner sorg är på grund av att samhället har konstruerat det på så vis. Argumentet för detta är att man beroende på vilken kultur man ser till så kan sorg yttras på väldigt olika sätt, det finns exempelvis kulturer där man istället visar sorg genom att skrika och kasta med sin kropp. Utgångspunkten i socialkonstruktivismen är alltså att man inte ska ta fasta på det som kanske uppfattas som naturligt, utan att allt är beroende på kringliggande faktorer som exempelvis kultur eller sociologiska och ekonomiska aspekter (Barlebo Wenneberg 2010, s. 10-11).

Sammanfattningsvis så är det främjande perspektivet skapat utifrån en positiv inställning där man vill "ligga steget före" i arbetet med barn och ungdomars sexuella välbefinnande. Man lyfter de positiva och de negativa aspekterna för att främja arbetet. Socialkonstruktivismen är också grundad på denna öppenhet men utgår ifrån den sociala miljön omkring oss som gör oss till dem vi är. Detta är anledning till att jag valt att använda mig av dessa perspektiv för att jag tror att vi genom att bidra till en tillåtande miljö för barnen, där vi vuxna försöker att vara så neutrala och se sexualiteten som en del av utvecklingen, också kan forma dem till att se sexualiteten som något naturligt.

5 Reflektion

5.1 Lekens betydelse

Leken är en viktig och central del i Läroplanen, där det står att barnen ska få förutsättningar för lek både utifrån eget initiativ samt lärarledd. Det står också att leken stimulerar barnens fantasi, inlevelse och utmanar bland annat barnens kommunikation (Lpfö 2018, s. 8).

Rousseau och Fröbel som är dåtidens stora inspirationskällor menade att all undervisning ska vara utifrån leken och därigenom kan barnen få kunskap (Jensen & Harvard 2018, s. 35).

Aigner och Centerwall tar upp att i den värld som vi skapat där barnen ständigt är kontrollerade och under uppsikt kan vara av godo, men att de också måste få chansen att leka ifred. Med detta menas också att vi vuxna måste låta barnen få utforska sina tankar, känslor och sexualitet, men inte att vi ska lämna dem utan tillsyn utan att vi ska ge barnen en grund att stå på (Aigner och Centerwall 1983, s. 17-18). Dock kan det enligt mig vara svårt att avgöra vad som är en ”vanlig” lek kontra en lek som kan anspela på sexuellt utforskande, vilket i sin tur gör att det blir svårare för mig som pedagog att bestämma vad som är acceptabelt eller ej.

Aigner och Centerwall menar att hur vi vuxna reagerar på barns sexualitet kan vara väldigt olika. Att barnen utforskar sin sexualitet kan en del tycka är chockerande medan andra ser positivt på det, något om exempelvis kan bero på tidigare erfarenheter. Det största problemet är dock när man inte vågar ta upp det till diskussion (ibid., s. 17-18). RFSU skriver att om vuxna bemöter sexualitet och onani med tystnad, tillrättavisar eller tar avstånd kan barnen i sina fortsatta liv förknippa det med skamkänslor (RFSU u.å. s. 6, *En vägledning*). Först när man klargör att barnen faktiskt har sexuella lekar kan moraliska ställningsantaganden tas och om detta då ses som ett problem, kan man ställa sig frågan ”vad är det egentligen barnen leker och vad innebär leken för dem?” (Aigner och Centerwall 1983, s. 17-18). Jag tror många av barnens sexuella lekar är helt ofarliga, det är först när vi vuxna går in med våra normer och värderingar som det kan bli problem. Exempelvis är rolleken i sig en fantastisk möjlighet för barnen att lära känna sig själva genom att öva sin fantasi och kreativitet samt att få inta olika roller. Men frågan är om vi tycker likadant när barnen börjar utforska varandra? Jag som vuxen och pedagog besitter här en stor makt att kunna gå in och stötta barnen i hur de kan

utforska sig själva och varandra utan att det blir fel, men jag har också makten att sätta stopp för den pågående leken. Går jag in och är upprörd och säger att de gör fel så kan de tolka sexualitet som något skuldbelagt och något som inte är okej.

RFSU skriver att barnen genom leken får möjlighet att få en djupare kunskap kring kroppen och det sexuella utforskandet kan hjälpa dem att lära känna sina egna och andras gränser, dock så ska leken ske på allas lika villkor och det får inte förekomma vare sig aggressivitet eller tvång (RFSU u.å. s. 4, *En vägledning*). Det här skulle jag vilja koppla till min berättelse *Det är faktiskt bara snoppen!* även om det är en situation där barnen vill veta mer kring könet i en ”uppstyrd” situation så är det fortfarande i en lek de får kunskap kring kroppen på ett lekfullt och inspirerande sätt. Framförallt kan vi också se att barnen här själva valt och uttryckligen säger att de vill ha mer kunskap vilket gör att jag då känner att jag måste bemöta detta även om jag skulle tycka att det var svårt och obekvämt.

I min berättelse *För dem är det naturligt, för mig är det som en kalldusch* har jag två barn som jag tror leker en lek där de utforskar varandra. Vi kan här återigen se den makt jag som pedagog besitter; jag kan välja att avbryta vilan och med det även deras utforskande och samtala med dem på ett öppet sätt genom att berätta att vi inte ska göra så och varför; eller också avbryta vilan och erbjuda dessa barn att vara kvar i rummet för att leka vidare; eller slutligen kan jag ”skälla” ut barnen och säga att det som de har gjort är fel och förbjudet. Jag valde det första; att avleda leken och säga att vi inte petar varandra i rumpan. Om det var rätt beslut vet jag inte, men hade samma situation uppstått nu så hade jag hanterat den likadant. Jag tycker inte att barn i förskoleålder ska utforska varandra på så vis, vara innanför varandras kläder eller föra in sina fingrar, som i min berättelse, i varandra.

I podden *Barns sexualitet gör vuxna osäkra* utför man en intervju där en pappa säger att han tycker att det är en bra idé att ha ett rum på förskolan där barnen kan ha möjlighet att få vara ifred och med det även ha möjlighet att utforska varandra (Bildningsbyrån 2013). Jag känner mig kluven inför den här ståndpunkten; jag anser att detta är en märklig syn och jag kan själv inte riktigt förstå vad det skulle vara bra för. Går jag här tillbaka till berättelsen kring barnen på min vila och kopplar detta till podden så skulle ett alternativ vara att vi på förskolan hade

en rum där barnen kunde utforska och leka helt ostört. Tanken av att jag där och då i så fall skulle erbjuda dessa barn att gå in till ”det rummet” känns väldigt olustigt och något jag absolut inte skulle kunna känna mig bekväm i eller tycka var rätt. Att samtala kring barns sexualitet, onani och så vidare är enligt mig en sak, men jag anser som sagt inte att man behöver utforska varandra på så vis. Man behöver inte förbjuda men man behöver inte heller uppmuntra dem till att göra det.

Vi kan alltså se att barnen genom leken kan erfara både kunskap och utveckling, vi kan även se att det är viktigt att barnen får leka ifred men att vi pedagoger ändå ska vara närvarande och finnas som stöd. Pedagogernas reaktioner på när barnen har ”sexuella lekar” är väldigt olika och kan därför också få olika följder. Personligen tror jag dock att lekarna oftast är ofarliga så länge vi pedagoger inte utgår från våra vuxna normer och värderingar.

5.2 Den sexuella leken – utforskande eller tecken på övergrepp

En sak som kan vara av relevans, men känsligt när det kommer till barns sexualitet, är att man som pedagog kan behöva ställa sig frågan om den sexuella leken är utifrån barnets egna sexuella utforskandet eller om det är något som det exempelvis erfarit hemma och som barnet bearbetar genom den sexuella leken (Aigner och Centerwall 1983, s. 19). I Läroplanen står det att barnen via leken kan utvecklas och att de genom den kan få möjlighet att imitera, bearbeta intryck och använda sin fantasi (Lpfö 2018, s. 8). Ser vi till min berättelse *Nej, jag tar på min snippa!* så kan detta kopplas till just det. Jag har själv ställt mig frågan om Fridas onanering är ett tecken på något annat än bara ett utforskande. Men hur vet jag det? Föräldrarna säger själva att hennes gnidande beror på andra problem hon har, de har aldrig riktigt samtalat kring dem med oss utan oftast har det varit vi pedagoger som har lyft det.

Tystnaden kring ämnet är något som jag känner en oro kring och detta tar även Bosson Rydell & Wadman upp när de skriver att Paula Guillet de Monthoux från WHO säger; ”Tystnaden är förövreans bästa vän” (Bosson Rydell & Wadman 2017). Men hur gör vi nu om det är så att hon utsätts för övergrepp, men inte har något att gå på? Hur kan vi få flickan att känna sådan trygghet så att hon faktiskt väljer att tala med oss om det? Det jag först och främst tänker är att vi kan läsa böcker kring liknande ämnen som gör att hon kanske själv funderar kring det

och sedan ”råkar försäga sig”. Den andra tanken som slår mig är att det egentligen räcker med vår magkänsla, vilket innebär att vi bör kontakta Socialtjänsten omedelbart för rådgivning och för att göra en eventuell anmälan. Även om gnidandet skulle kunna bero på övergrepp så tror jag snarare att det här är två föräldrar som varken vill eller kan inse att deras barn bara utforskar sig själv. Men vågar man ens ta den risken?

Jag tror att ju mer vi trycker undan ämnet ju mer påverkas barnet, jag tycker inte att det är något negativt i hennes utforskande, däremot anser jag att det är negativt när det, som i hennes fall, påverkar och hämmar hennes utveckling då hon istället ”försvinner in i sin egen värld” när hon leker med andra barn. Jag tänker också att det i hennes vidareutveckling kan bli svårt när hennes kompisar börjar undra vad och varför hon inte responderar när hon gör som gör. Detta är något som vi redan nu sett att barnen har gjort, de har uttryckligen frågat henne varför hon inte svarar och de har också kommit till oss pedagoger och frågat om hjälp. Jag tycker därför att det är viktigt att vi samtalar inom arbetslaget hur vi ska gå vidare med detta dilemma. Vi har diskuterat hennes onanering tidigare men jag anser inte att det är på ett tillräckligt djupt plan då vi inte dokumenterat hur vi ska arbeta vidare och främjande med det.

Om jag fick välja så skulle man lyfta detta med föräldrarna och på ett enkelt och oblygt sätt säga att vi på förskolan ser att hon gnider sig vilket vi tolkar som att hon onanerar och utforskar sin kropp. Vi vet att föräldrarna säger att det beror på något annat men vi anser att det ena inte utesluter det andra. I samtalet med föräldrarna avdramatiserar vi det hela och talar om för dem att detta är ett helt naturligt beteende hos barn och att detta brukar, som RFSU säger, avta och att barnet då brukar börja göra det mer enskilt. Om det trots det skulle vara så att barnet fortsätter att göra det offentligt så kan man som vuxen samtala med barnet på ett öppet sätt och berätta att hen kan göra det enskilt. Man kan lägga fram det så som RFSU föreslår; ”Bekräfta de pirriga känslor som barnet känner, nyfikenheten och intresset. [...]. Förklara att du förstår att det kan kännas skönt att ta på snippan eller snoppen” (RFSU u.å. s. 4 & 7, *En vägledning*). När det kommer till barns onani tror jag att det många gånger egentligen bara handlar om en känsla av välbefinnande; barn kopplar inte onanin till samlag

eller till orgasmer, som vi vuxna kanske gör, för dem handlar det bara om något som känns skönt.

Det kan också vara så att om vi tar upp det, kan skydda flickan ifrån att bli eventuellt utpekad och utstött. Samhället vi lever i idag är inte anpassat för att man ska sätta sig på offentliga platser och onanera och jag tänker att om vi inte påtalar det så kanske barnet fortsätter att gnida sig även upp i skolåldern. Det är vår skyldighet att lyfta och samtala kring detta då det är ett fullt normalt beteende, men inget som man gör på offentliga plaster. Man kan säga att utvecklingsmässigt så är detta helt normalt men i ett socialt sammanhang så är det inte det på grund av de normer och värden som råder i vårt samhälle. Jag känner att vi är skyldiga att stötta barnet och hjälpa henne att hitta ett sätt att fortsätta utforska sig själv. Flickan har omöjligt kunskapen om vad det är som händer eller redskapen för hur hon ska gå tillväga, mer än att hon känner att det är skönt, vilket hon också har sagt vid flertalet tillfällen. Jag tänker även att detta kopplas till socialkonstruktivismens tankar kring normer och värden. Även om vi på förskolan vill ha ett klimat där barnen inte döms på grund av sina handlingar så vill vi ändå att barnen ska få redskap i att ”passa in i samhället”. Detta kan verka motsägelsefullt men det handlar om att vi också vill arbeta främjande och att förskolan ska vara en frizon där man kan agera och prata fritt samtidigt som de också ska förberedas för samhället på så vis att de exempelvis inte ska, i detta fall, onanera på offentliga plaster.

Om vi inte når ut till föräldrarna och berättar vad vi observerat och talar om vad vi tror det beror på så blir det på barnets bekostnad. Vi måste alltid se utifrån barns perspektiv och se hur vi kan hjälpa henne och det är enligt mig genom att börja med att erkänna att hon faktiskt utforskar sin sexualitet och sedan försöka hitta ett sätt där vi samtalar med henne kring att vi förstår att det är skönt men att hon får göra det enskilt. Jag tänker som sagt också på hur det senare kommer att bli i skolan. Vi ser redan nu att hon har svårt att hålla fokus i leken utan att börja gnida sig. Hur kommer det sedan bli i skolan när hon måste sitta flera timmar på lektioner? Vad kan konsekvenserna för hennes inläring bli? Kopplat till detta vill jag också lyfta hur jag anser att man kan känna och se denna *dubbelhet*, vilken jag beskrev i teorieavsnittet, som Löfgren-Mårtenson belyste. Att det är en känsla som borde styras utifrån

situation och att med denna dubbelhet kan också en hel del känslor blossa upp; framförallt känslan av tillåtet-förbjudet eller hälsosamt-ohälsosamt (Löfgren-Mårtenson 2012, s. 8-9).

Men det är betydligt enklare att skriva här i min essä hur man bör göra, medan det i praktiken inte är lika lätt att genomföra. Jag upplever att det är svårare då vi redan för flera år sedan påtalade för föräldrarna att vi upplevde att flickan stimulerade sig själv. Eftersom det då inte mottogs på ett speciellt bra sätt, gör det nu att vi upplever situationen svårare. Hanna Welin skriver i Sydsvenskan att vi vuxna kan koppla ihop onani med exempelvis ”kåthet, parsex eller kanske porr” och jag tror att detta är det som gör det hela så mycket svårare; att vi vuxna inte ser skillnaden mellan barns och vuxnas sexualitet. Våra vuxna värderingar sätter stopp för barnens utveckling och lärande, barnen ser varken kåthet, parsex eller porr när vi samtalar med dem om sexualitet. Welin skriver också att det är våra erfarenheter som vuxna som styr hur vi tolkar exempelvis barnens lekar (Sydsvenskan 2010). Vi måste helt enkelt lära oss att skilja på dessa två olika delar. När det gäller föräldrarna så tror jag inte att det handlar om att de kopplar det till en vuxens sexualitet eller liknande när vi tog upp det, utan jag tror att de skäms eller inte vill inse att flickan utforskar sig själv.

Vi kan summera avsnittet genom att konstatera att det är lättare att skriva hur man ska agera och vara jämfört med att leva upp till det i verkligheten. I detta fall handlar det om att vi på förskolan ser och tolkar Fridas gnidande som att hon onanerar och även om detta är något naturligt så måste vi också ha i åtanke att det kan bero på eventuella övergrepp. Vi pedagoger måste lyfta vad vi upplever med föräldrarna även om det är svårt, detta för att vi alltid ska se utifrån barnets bästa.

5.3 Språkets inverkan

I Läroplanen står det att vi ska utmana barnens nyfikenhet och förståelse för språk (Lpfö 2018, s. 15). Filosofen Lev Vygotskij nämner att för att barn ska nå en språkutveckling så måste de få ta del av den sociala samvaron med andra och att barn måste få stöd av oss vuxna för att kunna skapa innehåll av orden de lär sig (Håkansson 2014, s. 25). Även Abrahamsson och Hyltenstam lyfter det tidiga lärandet och de biologiska faktorerna (Abrahamsson och Hyltenstam 2003, s. 51-52). Detta vill jag koppla till det som podden *Barns sexualitet gör*

vuxna osäkra tar upp, nämligen att barnen ska ha ett språk kring sex (Bildningsbyrån 2013). Utifrån detta så kan vi se att pedagogens roll är viktig och att barn lär i samspel med varandra. Jag som pedagog har en avgörande roll i barnens språkutveckling, i den dagliga utbildningen arbetar vi med att stötta barnen i att sätta ord på saker, sina känslor, hjälpa dem att benämna ord rätt och kommunicera. Allt detta är för oss i förskolevärlden en självklarhet, men hur ser det ut när vi kommer till deras sexualitet? Benämner vi orden för dem? Eller drar vi oss undan när de kommer till ett ämne vi inte känner oss bekväma med?

I min berättelse *Det är faktiskt bara snoppen!* säger bland annat Lidia ”Nää ur pappas ung” varpå Oscar svarar ”Det heter pung, inte ung”. Om Oscar inte hade rättat Lidia och talat om att det faktiskt heter pung och inte ung, hade jag då rättat henne? Eller hade jag bara låtit bli för att jag tycker att det är pinsamt eller av ren bekvämlighet? I samtalet som fortgår så för barnen ett lärande sinsemellan som jag känner mig obekväm i, detta trots att det är något av det mest naturliga som finns. Om jag utgår ifrån just den situationen och utifrån hur jag ser på barns sexualitet så hade det antagligen inte varit något märkvärdigt för mig att i berättelsen *Det är faktiskt bara snoppen!*, säga att innebörden av att ”mamma och pappa limmar ihop sig” inte är exakt så som detta barn uppfattat, utan att det innebär när två vuxna människor har samlag, vad det innebär och att det är så en bebis blir till. Jag säger absolut inte att jag hade varit bekväm i situationen, men jag tror att jag i denna situation blev obekväm för att det är ett känsligt ämne och framförallt för att jag hade föräldrarnas eventuella åsikter i åtanke.

Jag vill ta upp problematiken kring att vi pedagoger inte har ett anpassat språk till ämnet i fråga. Om jag går tillbaka till mina tre berättelser så kan vi se att jag är väldigt obekväm i situationerna som uppkommer, men också att jag känner att jag inte vet hur jag ska formulera mig. I samtliga berättelser så är det flertalet gånger som jag funderar kring hur jag ska formulera mig för att inte säga saker på fel sätt, hur det jag säger kan tolkas samtidigt som jag hela tiden också har en obehagskänsla för vad föräldrarna ska tycka. Problemet kanske sitter i att vuxenvärlden har ett språk och ett tankesätt kring sexualitet som är anpassat för vuxna människor, och inte för barns sexualitet. Ali Osman skriver i sin bok, *The "Strangers" among Us. The Social Construction of Identity in Adult Education*, att sett ur ett

socialkonstruktivistiskt perspektiv så har språket en central och viktig roll. Detta då sättet vi människor uttrycker och benämner exempelvis barns sexualitet har en avgörande roll för hur det tolkas och hanteras. Han menar att vi är en del av en konstruerad värld, en värld som vi själva har konstruerat och själva inte kan se (Osman 1999, s. 31-32).

Barlebo Wenneberg bekräftar även Osman i detta och skriver att språket har en stor inverkan på oss människor. Genom språket får vi en förkunskap eller i förväg veta kring något, vilket i sin tur leder till att vi hanterat det utifrån det vi hör. ”Det verkar som om vi i förväg vet något som bidrar till att strukturera vår upplevelse av omgivningen, det vill säga att vi, då vi ”ser” en stol, redan vet vad en stol är - om vi inte visste detta skulle vi inte se någon stol” (Barlebo Wenneberg 2010, s. 12). Kunskapen vi besitter är bland annat utifrån de språk som tillägnas under uppväxten. Språket är alltså socialt konstruerat och på grund av det så blir också vår kunskap och vår uppfattning av verkligheten socialt konstruerad (ibid., s. 12). Barnets språk är en stor del av dess utveckling och vi vuxna har som sagt en avgörande roll. Det jag skulle vilja påstå är att vi vuxna måste ha ett språk kring just barns sexualitet, detta för att kunna ge dem en så bra grund som möjligt, men en som inte är för ”fast”. Med det menar jag en grund som är stadig och ger dem kunskap och att vi bekräftar att inget behöver vara fel men som samtidigt ger dem utrymme för egna tolkningar, värderingar och tankar. Men även om det ska vara ett språk som vi vuxna kan använda så måste det också skapas tillsammans med barnen, för det är en av delarna som socialkonstruktivismen står för inom det språkliga; att språket ska utgöra en storhet och vara något som skapas tillsammans (ibid., s. 12).

Jag inser att sättet jag bemöter samtliga av dessa berättelser kan sätta en prägel på barnens framtid. Om jag är öppen och agerar normalt är det något som barnen tar med sig i det undermedvetna, precis som pojken i min första berättelse sa *Det är faktiskt bara snoppen!* Jag som pedagog måste helt enkelt gå ner på barnens nivå, se utifrån deras perspektiv och se till att en snopp för dem bara är en kroppsdel som vilken annan. Om jag hade bemött och blivit arg på Frida som gned sig i berättelsen *Nej, jag tar på min snippa!* kan det lett till att hon känt att det var fel vilket i sin tur kan leda till skam- och skuld känslor som i längden kan hämma och sätta stopp för hennes fortsatta sexuella utveckling. Det samma gäller i berättelsen *För*

dem är det naturligt för mig är det som en kalldusch; om jag lägger skuld och skäller på barnen för att de utforskar varandra kan de tro att det är något fel och onaturligt. Vi ska aldrig skuldbelägga barnen för deras sexualitet, utan jag kan tycka att de som ska känna skuld i detta ämne är vi vuxna som inte arbetar tillräckligt främjande och öppet med det på grund av att vi känner oss obekväma och därmed ”struntar” i att fokusera och se till barnens bästa.

Både vuxna och barn behöver alltså ha ett språk som är anpassat till ämnet och till barnen för att de ska få så goda förutsättningar som möjligt att utvecklas. Vi kan också se att sättet vi vuxna uttrycker oss gentemot barnen ger dem antingen möjlighet att vara delaktiga, fråga och vara en del av att vi kan ”skapa ett språk”, en öppenhet och en tillåtande miljö tillsammans med barnen. Eller så kan vi också sätta stopp för deras sexuella utveckling genom att ignorera och försöka undvika deras frågor och funderingar, för att vi själva inte ska behöva känna oss obekväma eller oroliga för vad andra vuxna tycker och tänker. Vi kan också se att det inte finns några tydliga riktlinjer i förskolans Läroplan i hur vi ska samtala och bemöta frågor som har med deras sexualitet att göra, vilket jag upplever som en stor brist.

5.4 Pedagogers förhållningssätt

Jag har tidigare i min metod berättat att jag gjort ett aktivt val i att inte skriva utifrån genus men jag vill ändå lyfta en sak som jag anser är av relevans. Jag har fått otroligt bra feedback på att jag valt att skriva kring barns sexualitet, men jag kan inte låta bli att fundera om reaktionerna hade varit likadana om jag varit en manlig pedagog? Jag tror tyvärr att det skulle ifrågasatts. Samtliga av de manliga kollegor som jag haft genom åren har alltid sagt att de brinner för arbetet med barn, men att det inte alltid varit så enkelt just på grund av att de är män. Exempelvis hur hade föräldrarna, till flickan som onanerar i min berättelse, reagerat om det var en man som tog upp dilemmat? Jag tror att det är viktigt att barnen har både manliga och kvinnliga förebilder på förskolan. Samtidigt förstår jag också problemet att män kan känna sig misstrodda och få frågan varför man valt att arbeta med barn. Personligen hade jag snarare känt en otrolig respekt gentemot en man som vågar bryta sig loss från normen.

När det kommer till barns sexualitet är det viktigt att barnen ser att vi pedagoger, oavsett om vi är manliga eller kvinnliga, bemöter dem på samma öppna sätt. Även om det kan vara svårt

att arbeta som man i förskolan, och säkerligen särskilt när man ska samtala kring barns sexualitet, är det viktigt att vi pedagoger står på samma sida och har en samsyn i hur vi förhåller oss till ämnet. Lennéer-Axelsson och Thylefors tar i sin bok *Arbetsgruppens Psykologi* upp vikten av att arbetslaget har en gemensam samsyn i vad målen är och hur man ska nå dit (Lennéer-Axelsson & Thylefors 2013, s. 63). När det kommer till mitt nuvarande arbetslag skulle jag tro att vi har en gemensam syn på vad våra mål är och hur vi når dem gällande barnens utbildning, men inte när det gäller barns sexualitet. Vi har aldrig satt oss ner tillsammans för att diskutera ämnet, men vad är anledningen till det? Är det för att vi faktiskt tänker lika? Eller är det för att vi inte ser ämnet som tillräckligt relevant? Är det så enkelt att det är obekvämt att prata om hur vi ska tackla dilemmat kring exempelvis Fridas onanerande? Det främjande arbetet är bristande och vi måste se till att förbättra det.

Hans Knutagård lyfter att vi som arbetar kommunalt eller inom allmänhetens tjänst är skyldiga att främja arbetet för delaktighet och jämlikhet. Vi måste också arbeta främjande med sexualitet och gentemot diskriminering (Knutagård 2016, s. 19). Återigen så kommer vi tillbaka till det främjande arbetet och med det även det främjande perspektivet. Vi pedagoger måste alltså förhålla oss till detta, men vi måste också se vad Läroplanen säger kring barns sexualitet. Problemet med detta är att Läroplanen inte specifikt lyfter barns sexualitet eller hur vi ska arbeta med det. Den enda koppling som går att göra är att inget barn ska utsättas för diskriminering på grund av kön, ålder och sexuell läggning samt att vi pedagoger ska fånga upp barnens nyfikenhet, intresse och kreativitet (Lpfö 2018, s. 5 & s. 7). Detta är vi alltså skyldiga att göra, men hur gör vi det?

Det finns alltså inga anvisningar över hur vi ska bemöta barns sexualitet, detta trots att vi alla som arbetat med barn är medvetna om att barn kan ställa alla möjliga frågor. För dem är en fråga om hur barn blir till lika naturlig som att fråga vad som händer i kroppen om man inte äter. RFSU skriver att små barn utforskar och upptäcker sin egen och andras kroppar genom att känna och se. De menar att barnets fostran, livserfarenheter, samhällets normer och den grupp som barnet tillhör har betydelse. Barnet observerar och får erfarenhet från exempelvis äldre syskon samt andra barn och vuxna i sin omgivning. I och med detta så tar barnen också

lärdom och anpassar sig utifrån de normer och uppfattningar som finns där och då kring sexualitet. Som vuxen kan man stötta barnet, utan att skuldbelägga eller påföra skuldkänslor, och låta dem lära sig om exempelvis kroppslig integritet, ömsesidighet och vad som är privat (RFSU u.å. s. 2 & s. 7, *En vägledning*). Här kan vi se att det socialkonstruktivistiska tänkandet i och med att det ligger ett stort fokus på den sociala interaktionen. Vi pedagoger måste därför gå tillbaka till oss själva och rannsaka oss vad vi har för normer och värderingar på just vår förskola samt se hur vi kan bryta det som inte gynnar barnens bästa.

En fråga jag ofta ställt mig utifrån barns sexualitet och i min essä är: vad är anledningen till att vi inte har några direktiv i Läroplanen? Jag tror att om man visste mer konkret vad förskolan har för skyldigheter gällande att utbilda barnen i kring ämnet sexualitet så hade det underlättat för oss pedagoger. Det gäller att vi pedagoger går in och ser utifrån barns perspektiv och, som Engdahl säger, låter barnen vara delaktiga i att utforma sitt lärande (Engdahl 2015, s. 17). Men hur gör man det inom detta ämne? Vad skulle exempelvis hända om vi faktiskt lyfte alla barnens frågor och exempelvis gjorde ett projekt som handlade om snoppen och snippan? Jag har väldigt svårt att tro att det skulle tas emot på ett positivt sätt av samtliga föräldrar. Här ser vi återigen svårigheterna som vi pedagoger står inför i det dagliga arbetet med barns sexualitet. Hur är det meningen att jag som pedagog ska kunna lyfta och arbeta med barnens frågor, fri eller uppstyrd lek och lärande kopplat till barns sexualitet? Som för de två barnen i min berättelse *För dem är det naturligt, för mig är det som en kalldusch*; hur är det meningen att jag som pedagog ska uppmuntra deras utforskande eller är det meningen att jag ska säga att det är fel? Lingåker tar i sin bok upp att vi på förskolan kan ha en stor och bidragande roll i ämnet genom att vi samtalar med och hjälper barnen i utbildningen kring deras kroppar, sätter gränser och ger dem redskap i att kunna och våga säga nej när något inte känns skönt eller okej (Lingåker 2017, s. 12 & s. 14-15). Här kan vi också se det främjande arbetet och hur viktigt det är att vi börjar med det redan i förskoleålder. Jag tror att om vi hade haft tydliga direktiv i Läroplanen att luta oss emot så hade vårt arbete underlättats.

En annan viktig aspekt som Lingåker tar upp är just det jag anser vara ett av dilemman i mina berättelser, bristen på kunskap i ämnet. Hon menar att om vi får utbildning i hur barns sexualitet kan arta sig och hur den kan uttryckas så att vi öppet vågar prata om barns sexualitet kan vi sedan också se samband och upptäcka eventuella avvikande beteenden hos barnen, exempelvis om barnet visar tecken på att hen utsatts för sexuella övergrepp. Hon skriver att; ”Ju större kunskaper vi i förskolan har om sexuella övergrepp mot barn, desto större blir chanserna att vi kan upptäcka och anmäla i tid och därmed förändra ett barns liv” (ibid., s. 12 & 14-15).

Detta gäller, enligt mig, inte bara vid sexuella övergrepp utan även exempelvis utforskande och onani. Jag tror att ju mer kunskap vi i förskolan får inom ämnet barns sexualitet desto mer verktyg får vi för att kunna bemöta varje enskild individ. Kunskapsbrist kan leda till osäkerhet som gör att bemötandet gentemot barnen blir bristfällig, vilket tyvärr blir på barnens bekostnad. Beroende på hur vi bemöter barnen eller hur vi agerar i olika situationer så kan det antingen leda till att vi främjar barnens utveckling eller så kan det påverka dem negativt. Jag tror dock att det är viktigt att diskussionen kring ämnet lyfts och att man inom varje arbetslag kommer fram till hur man vill arbeta med ämnet på just sin förskola eller att ledningen har en konkret arbetsplan kring hur man ska arbeta främjande med det. I podden *Barns sexualitet gör vuxna osäkra* tar de upp att det är viktigt att barnen ska få växa upp i vetskap om att sex är något naturligt (Bildningsbyrån 2013), något jag också tycker är viktigt. Jag tror att ju mer vi normaliserar ämnet desto mer kan vi öppna upp för diskussion och se till att det inte är lika tabu.

Avsnittet syftar till att jag vill lyfta problematiken kring att vi inte ser ämnet utifrån barns perspektiv. I och med att vi har svårt att särskilja på barns- och vuxnas sexualitet och därför inte samtalar kring det leder det till att det blir på barnens bekostnad. Bristen på kunskap och bristen på att vi inte har några direktiv från exempelvis våra styrdokument gör att det blir svårt för oss pedagoger att veta när och hur vi ska uppmuntra eller avvisa barnens sexuella utforskande. Det kan även vara svårare att som manlig pedagog samtala och skriva om ämnet utifrån normer i dagens samhälle. Det är dock av stor vikt att samtliga i förskolans arbetslag

tar upp och diskuterar hur man vill arbeta kring barns sexualitet och att alla arbetar främjande, på samma sätt och mot gemensamma mål.

5.5 Konsekvenser om vi inte arbetar främjande

I förskolan sätter vi ju grunden för barnens livslånga lärande, men vad kan konsekvenserna bli om vi inte arbetar och lyfter barns sexualitet redan i förskolan? Jag anser att barn i regel är väldigt nyfikna och intresserade av att lära sig nya saker och detta är något som vi pedagoger och vuxna kan dra nytta av i barnens utbildning, men för att det ska fungera krävs det att vi är lika nyfikna, observanta och intresserade av vad barnen faktiskt vill veta mer om. Helldén skriver i sin bok att forskare har konstaterat att barn har lättare att ta till sig ny information än vi vuxna (Helldén 2015, s. 215). Det här är ju något som vi pedagoger i barnens vardag ser som något positivt och verkligen uppskattar, att barnen intresserar sig och vill veta mer om något, men när det kommer till barns sexualitet så står vi mer eller mindre handfallna.

Jag har i min essä berättat om tre dilemman gällande barns sexuella utforskande, men jag har inga konkreta tillvägagångssätt på hur man ska bemöta dem. Det leder alltså till att jag som snart färdigutbildad förskollärare har brist på både kunskap och verktyg för att kunna hantera dilemman som dessa. För mig har sexualitet alltid varit ett ämne som varit laddat, trots att jag själv alltid ansett mig vara väldigt öppen, och om jag fick välja så hade man arbetat mer med ämnet i förskolan. Det behövs lyftas för att normaliseras och RFSU menar att relationen till ens egna sexualitet och till sin egen kropp börjar vid födseln, därför är det viktigt att barnen får möjlighet att samtala och fråga kring kroppen, sex och känslor. Framförallt är det viktigt att det bemöts med en öppenhet och respekt så att vi kan ge barnen de bästa förutsättningarna (RFSU u.å. s. 6, *En vägledning*). Det är just detta som det främjande arbetet och även delar av socialkonstruktivismen står för.

Skolverket skriver att sexualundervisningen ska förebygga olika problem som vi har i samhället. Meningen är att man med hjälp av sexualundervisningen ska kunna motverka alltifrån könssjukdomar till sexuella trakasserier och hedersrelaterat våld och förtryck. Skolverket lyfter också att trots att man lagt stort fokus på ämnet och trots att man kunnat se en förbättring så kan man, via den granskning som Skolinspektionen gjorde 2018, se att

behovet av lärarnas kompetensutveckling inom sex- och samlevnadsundervisning fortfarande är stort (Skolverket 2019, s. 1). Så, ska vi på förskolan införa sexualundervisning och samtala kring sexualitet? Gör vi barnen en tjänst eller är det för tidigt? Jag personligen tror att det skulle vara bra att införa detta, inte att det ska vara ett krav men att vi ändå har "rätten" att samtala kring detta om barnen visar ett intresse för det. Det finns forskning som vi kan luta oss emot men jag tänker att det vore bra om vi också kunde luta oss mot Läroplanen. Jag tänker också att det vore bra om vi fick utbildning i hur vi kan hantera dilemman som jag beskrivit, då skulle många av oss inte känna samma stress och obehag när barnens frågor kring detta dyker upp. I och med detta anser jag att vi bör arbeta socialkonstruktivistiskt, vi måste ge barnen redskap samt kognitiva och konkreta färdigheter.

Hans Knutagård lyfter i sin bok *Sexualitet och socialt arbete* bland annat att unga människor har tre viktiga delar genom de unga åren och det är: individen själv, familj och vänner. Han menar att med hjälp av dessa lägger barn och ungdomar grunden till påverkan, förändringen och utvecklingen av den individuella sexualiteten. Han lyfter också ett antal dilemman där ungdomar i tonåren kommer till kuratorn och söker hjälp på grund av att de mår dåligt samt lider av ångest och panikångest som är grundat i att de inte har kunskapen och vetskapen kring sin egen kropp, det andra könet eller är allmänt nervösa inför olika saker som kan ha med sexualitet att göra (Knutagård 2016, s. 55-56). Jag tror att vuxna såsom exempelvis lärare, tränare och så vidare också har en stor inverkan på barnen och ungdomarna. Barnet präglas både av människor som finns i dess närhet och av samhällets syn på sexualitet; det är därför viktigt att arbeta främjande och ha ett öppet sinne.

För att kunna arbeta med detta kontroversiella ämne, barns sexualitet, tänker jag mig att jag måste använda mig utifrån min praktiska kunskap som pedagog och gå tillbaka till mig själv och "se var jag står"; jag måste hitta min "grund". Det gäller precis på samma sätt som inom vilket annat ämne som helst, exempelvis matematik; för att jag ska kunna lära ut matematik på förskolenivå så måste jag först ta reda på vad matematik på förskolenivå innebär och vad det innebär för mig. Jag måste alltså göra likadant med barns sexualitet, om det exempelvis handlar om onani eller utforskande; jag måste först se vad vi på min arbetsplats och vad jag

personligen har för normer och värderingar. Utifrån detta måste jag sedan känna av och se till varje enskild situation vad jag tror är bäst för just det här barnet, jag måste se och förstå att alla barnen besitter olika förkunskaper, tankar och känslor. Bara för att ett barn i förskolan har en öppenhet gentemot sexualitet, nakenhet och så vidare betyder det inte att alla andra barn har de. Jag måste respektera och ha förståelse för varje enskild individ och anpassa mig utifrån det. Det finns barn som kommer från en helt annan kultur eller religiös bakgrund som inte alls har haft samma öppenhet eller positiv syn på barns sexualitet och då måste jag som pedagog kunna anpassa mig till dessa olika förutsättningar. Där jag arbetar nu har jag, som jag tidigare nämnde, endast barn med svensk etnicitet. Däremot är det viktigt att jag som pedagog har ett öppet sinne och är lyhörd om det skulle vara så att jag exempelvis byter arbetsplats eller får in barn med annan etnicitet, religion eller som kommer från en annan kultur.

Under tonåren händer mycket i kroppen både på grund av hormoner och yttre omständigheter, och jag hade önskat att jag fått kunskap kring kroppen och min sexualitet under ett tidigare skede i mitt liv. Trots att jag alltid känt att jag haft vuxna i min omgivning som har kunnat svara på mina frågor som jag haft, hade jag velat att jag redan under min förskoletid fått veta mer generellt om kroppen och sexualitet. Hade jag tidigt på förskolan exempelvis fått veta hur barn blev till hade jag senare när jag var runt sex år inte behövt känna känslan jag kände när en annan flicka med en nedlåtande röst talade om för mig hur det gick till. Jag minns detta än idag och jag minns att jag stod där och tänkte ”Hur kan jag inte ha vetat detta när mina kompisar vet?”. Det är en känsla som inget barn ska behöva känna. Ångesten och den misslyckade känslan som lyfts i Knutagårds bok är en känsla som jag tror vi alla kan känna igen oss i. Vi har alla stått inför olika dilemman när det kommer till sexualitet och tänkt att ”Det är nog mig det är fel på” eller känt känslan att ”Det är nog bara jag som känner såhär”. Vi måste ha en tillåtande miljö som låter barnen känna trygghet och en känsla av att de alltid kan vända sig till oss vuxna för att få råd, en axel att luta sig mot eller en som bara lyssnar.

Grunden för det fortsatta lärandet och utvecklingen läggs när barnen börjar i förskolan vid cirka 1,5-års ålder. Efter det fortsätter barnen vidare in i skolans värld och med detta händer också en hel del såväl psykiskt som fysiskt, inte minst när de börjar komma i tonåren. Men

vad kan konsekvenserna bli om vi inte arbetar främjande samt lyfter frågan och samtalar kring barns sexualitet redan på förskolenivå? I avsnittet där jag talar om barns sexualitet sett ut ur ett historiskt perspektiv så sa Aigner och Centerwall att man skulle se tillbaka på sin egen barndom och den ovisshet som man kunde känna (Aigner och Centerwall 1983, s. 16). Går jag tillbaka till min barndom så var jag 14 år när jag fick min första sexualundervisning i skolan och den varade i en och en halv timme. På den korta stunden skulle jag alltså ha fått kunskap och samtala om mina funderingar som jag haft genom mitt 14-åriga liv inför min sexuella vidareutveckling. Jag tycker att detta säger sig självt; det krävs betydligt mer tid än så för att ett barn eller ungdom ska få någon kunskap och svar på sina frågor kring sexualitet.

Knutagård lyfter ett exempel på vikten av att vi samtalar kring barns sexualitet på ett sätt så att barnen förstår och utan att krångla till det. Han tar upp ett dilemma där en 15-årig pojke tar hjälp av kuratorn på sin skola för att han vill veta hur han ska gå tillväga när han ska ha samlag med en tjej för första gången. Kuratorn samtalar med pojken och berättar kring vikten av att använda kondom när han ska träffa henne. En vecka senare kommer pojken tillbaka och berättar att det inte gick bra på grund av att kondom trillade av. Pojken trodde att kondomen skulle sättas på redan när han gick hemifrån och att den skulle sitta kvar hela kvällen (Knutagård 2016, s. 58). Detta är alltså en utbildad kurator i ämnet som ändå inte lyckas förmedla informationen till pojken på ett pedagogiskt och lättförståeligt sätt. Jag vill här belysa problematiken kring okunskap eller den obekväma känslan en vuxen kan känna när den behöver samtala kring dessa ämnen. Jag tror inte att kuratorn med flit struntar i att informera pojken utan att det är okunskap kring *hur* man samtalar och, kanske till viss del, om man *vill* samtala kring det. Om man inte går in på djupet med de jobbiga och ibland obehagliga samtalsämnena så "slipper" man som vuxen utsätta sig själv för dem. Denna pojke tar sig ändå modet att uppsöka kuratorn för att få hjälp, men hur många ungdomar och barn finns det inte som går och bär på frågor och funderingar själva för att de inte vågar fråga eller känner att de har någon som de kan anförtro sig till? Man vågar inte fråga för att det kan uppstå en pinsam situation gentemot den vuxna eller så vågar de inte för att det är rädda att

känna sig dumma, precis som jag gjorde. Det kan också vara så att de känner att detta inte är något man frågar om utan det är sådant man bara ska veta.

Det jag nu tagit upp är egentligen kanske mer kopplat till skolan men ändå kan jag inte låta bli att tänka tanken; hur hade det sett ut om vi redan i förskolan lyfte dessa ämnen? Hade vi då kunnat hjälpa några av dessa barn från att känna sig dumma eller från att ha ångestkänsla? Jag tror att ju mer vi vuxna försöker att ”skydda” barnen från sådant som vi vuxna anser obekvämt att prata om eller inte lyfter det på grund av okunskap, desto mer kommer det att komma som en chock för barnen när de börjar växa upp. Med tystanden så talar vi också indirekt om för barnen att det är tabu och fel; vi gör barnen en otjänst. Jag tycker inte att barnen i förskolan ska behöva få en djupt ingående kunskap kring allt som har med sexualitet att göra, men jag tycker att det ska vara en del av Läroplanen att vi pedagoger ska ha rätt att besvara dessa frågor och samtala kring det. Om Skolverket väljer att inte skriva ut exakta direktiv så bör de åtminstone ta fram riktlinjer och/eller handledningsmaterial. Barnen bör exempelvis få veta att barn blir till genom att en mamma och pappa har samlag, de behöver inte detaljer, men att de i alla fall får en grundkunskap istället för att de ska tro att de exempelvis ”kommer med storken” eller tro att man blir till genom att ”mamma och pappa limmar ihop” som barnet i berättelsen *Det är faktiskt bara snoppen!* sa. Vi ska se till att avdramatisera och förenkla det för dem, vi ger dem svar och kunskap så att det känns naturligt. Det handlar helt enkelt om att när vi pedagoger får frågor kring ämnet eller när rätt tillfälle ges så samtalar vi om det tillsammans med barnen, precis som att vi kan lyfta att en vägskylt är cirkelformad så kan vi också lyfta att barnen inte kommer med storken.

Anpassar vi allt vi gör till barnens förmåga och deras nivå så kan vi också få framtida generationer med ett öppnare sinne för bland annat relationer och sexualitet. Barn är enligt mig betydligt mer öppensinnade än vi vuxna och detta är något som jag tycker att vi ska se som en tillgång och ta vara på. Här kan vi dra kopplingen till socialkonstruktivismen och exemplet jag berättade kring att vi visualiserar en stol när vi hör ordet stol på grund av att det är så vi är socialt konstruerade. Ett exempel kopplat till detta ämne är när vi vuxna talar om för barnen att ”det där är en pojke” och ”det där är en flicka”. Ur ett socialkonstruktivistiskt

perspektiv så kan vi istället säga att barn är en *tills* barnet själv säger vad den definierar sig som. Sett ur detta perspektiv så äger egentligen inte någon annan rätten att säga vad ett barn har för kön. Vi uppmuntrar alltså barnen att respektera och acceptera varandra oavsett vad.

Nu för tiden är ungdomar ständigt uppkopplade på internet och sociala medier, vilket gör det lätt i dagens samhälle att söka och hitta information på nätet. RFSU menar att tack vare denna lättillgänglighet så kan barn och ungdomar påverkas i sina sätt och agerande kring sexualitet (RFSU u.å. s. 2, *En vägledning*). Jag tror dock att det kan leda till både positiva och negativa konsekvenser. Det positiva är lättåtkomligheten till information som barnen har, dock finns det en risk med detta och det är att det kan ge barnen en missvisande eller felaktig bild av vad sexualitet innebär. Det gäller alltså att vi vuxna vägleder dem men också att vi stöttar barnen i att vara källkritiska. Vuxna och framförallt föräldrar och pedagoger behöver öppna upp för diskussion och dialog kring barns sexualitet och låta detta bli en naturlig del av barnens utveckling och förstå att det *är* helt naturligt. Det gäller att ha ett främjande perspektiv och se ämnet så som RFSU beskriver det; ”Om man ser sexualiteten som något som är en del av alla människor, och som uttrycks på olika sätt i olika åldrar, blir sexualiteten i barndomen en integrerad del av en människas liv, utveckling och självuppfattning” (RFSU u.å., *Videoklipp*).

Det främjande arbetet kring barns sexualitet är väldigt beroende av de föregående avsnitten, språkets inverkan och pedagogers förhållningsätt, och konsekvenserna blir därefter. Om vi inte öppnar upp för diskussion och börjar låta ämnet ta plats i förskolan, men framförallt i skolan, får vi barn som växer upp och knappt fått någon kunskap i vad deras sexualitet innebär och vad allt kan betyda. Det kan leda till att barnen får problem och mår dåligt av att de saknar kunskap samt någon som stöttar och talar om för dem att allt som sker är naturligt och okej.

5.6 Material att implementera i förskolan

Att hitta konkret material som vi på förskolan kan implementera i barngruppen är ett av de största problemen jag stött på gällande barns sexualitet och av den anledningen har jag valt att göra ett helt avsnitt kring just *material*. Detta för att dels sätta mig in i sådant material som

finns och dels för att kunna lyfta material till andra som läser denna essä och har svårt att orientera sig i detta ämne. Vi är nog många som minns skrivierna år 2015 kring tv-klippet med barnvisan *Snoppen och snippan*, framförd av Busbandet i tv-programmet *Bacillakuten* på SVT:s Barnkanalen. Barnvisan fick väldigt skarp kritik då den ansågs innehålla sådant som barnen inte behövde veta samtidigt som den hyllades eftersom den avdramatiserade hela ämnet kring snopp och snippa (SVT 2015). När jag sökte efter information kring denna barnvisa så dök det upp en länk som fångade mig lite extra. Det var en artikel från Aftonbladet där en mamma berättade att dottern tyckte att barnvisan var rolig men att hon hade frågat varför snoppen stod upp i tv-klippet. Hon tog även upp svårigheterna man som förälder upplever när man ska förklara detta för ett barn samt eventuella konsekvenser om man tittade på detta hemma varpå barnet berättar detta för pedagogerna på förskolan utan någon kontext. Hon menar att det skulle kunna tolkas väldigt fel och att i värsta fall skulle socialtjänsten kunna bli inkopplad (Aftonbladet 2011). När jag själv såg klippet så reflekterade jag ärligt talat inte ens över att snoppen stod och kanske är det för att jag nu, mitt uppe i mitt skrivande, har en annan synvinkel på barns sexualitet. Dock tänker jag att man som förälder inte behöver göra det till en så stor grej, istället kan man svara på flickans fråga helt avdramatiserat och berätta att ibland står snoppen och ibland inte. Det är ju så en snopp fungerar redan från födseln, det som händer är att ståndet får en annan betydelse ju äldre man blir. Jag tror att anledningen till att det blir obekvämt för modern att berätta det är just för att man, återigen, ser det utifrån en vuxens sexualitet och kopplar stånd till exempelvis samlag. Jag personligen tyckte att det var bra att en så stor kanal som SVT visade detta och vågade ta ett kliv utanför vad normen kanske hade gjort. Samtidigt som jag har förståelse för de föräldrar som kände sig stötta och att det kan vara svårt att förklara för deras barn så tänker jag att vi måste börja någonstans med att ta bort den tabubelagda stämpeln kring barns sexualitet. Om vi inte gör det, hur går vi då vidare? Ska vi fortsätta att leva i en skyddad värld där man inte samtalar om det? Allting är svårt i början men vi måste som sagt börja någonstans. Jag förstår dilemmat modern känner, att hon blir orolig över vad förskolan ska tycka, men jag tänker att man då som förälder kan lyfta detta med pedagogerna och berätta att

man sett detta hemma och på så vis ”ligga steget före”. Av just denna anledning så vore det bra om vi på förskolan fick material och förhållningssätt kring hur vi ska arbeta kring dessa saker. Ger vi alla barn samma förutsättningar och chans till att få kunskap kring ämnet så är det inte heller något som föräldrarna behöver känna stress kring, utan då vet vi att vi är ålagda barnen att erbjuda denna kunskap.

Det finns en hel del material att erbjuda i form av exempelvis böcker gällande barns sexualitet, men de flesta är från sex års ålder och uppåt. Jag har dock valt ut tre böcker som jag vill nämna och som dessutom är för yngre barn. Den första jag har valt heter *Det är min kropp! Hjälp barn att värja sig mot övergrepp* och den är skriven av Dagmar Geisler år 2018. Boken utgår ifrån en flicka, Klara, som berättar hur hon exempelvis tycker om känslan när hennes pappa kramar henne eller när hon får sitta i sin mormors famn eller bara den speciella känslan att röra vid någon annan. Men hon vänder sedan och säger att hon ibland inte vill bli rörd, pussad eller kittlad. När hon känner så, så berättar hon att hon brukar säga ”Låt mig vara. Rör mig inte. Jag vill inte det”. Ibland så kan människor ändå vilja krama henne, men då brukar hon säga ifrån ordentligt eller också säga till en vuxen som då kan hjälpa henne. I boken involveras även barnen till att träna på att säga Klaras ”uttryck” högt och tydligt (Geisler 2018, s. 21). Jag tycker att boken är bra då den på ett avdramatiserat sätt beskriver hur man äger rätten att faktiskt säga ”Nej” när man inte vill och att det är viktigt att det respekteras. Jag läste boken för några barn på förskolan och samtalade under läsandets gång kring hur man måste säga ”Nej” och ett barn sa också att man kunde säga ”Stopp min kropp”, det hade han sett hemma på tv. Just denna bok är från fem år och uppåt men jag anser inte att det finns någon anledning att inte läsa den för yngre.

Den andra boken heter *Vilda säger NEJ!* och är från 2017. Den är skriven av Maria Bosson Rydell och Eva-Marie Wadman för barn i förskoleåldern. Till boken tillkommer ett kompendium som innehåller vuxenhandledning, något som jag tyckte var väldigt bra eftersom detta som sagt är ett känsligt ämne och att få information hur man kan gå tillväga upplevde jag positivt och trygghet. Boken har kopplingar till Barnkonventionen och boken föreslår att man implementerar den i samband med arbetet kring just Barnkonventionen, men att då

involvera både föräldrar och kollegor eftersom den kan innehålla känsligt material. Därmed skulle man presentera boken för föräldrarna innan man läste den för barngruppen, så att man lättare kan besvara eventuella frågor som kan uppkomma. Jag har ännu inte tagit in boken i barngrupp, då det krävs en del förebyggande arbete enligt ovan, men tänker göra det i ett senare i samband med att Barnkonventionen träder in och blir lagstadgad i Sverige år 2020.

Den sista boken heter *Bara rumpor* från 2019 och är skriven av Annika Leone och Bettina Johansson. Den är också för barn i förskoleålder, och denna bok är nog min personliga favorit. Den lyfter ämnet nakenhet, och det faktum att vi alla ser olika ut, på ett sätt som är väldigt odramatiskt, enkelt och till viss del charmigt då den är skriven utifrån ett barns perspektiv. Den handlar om Mira som åker till badhuset med sin mamma och pappa, men på badhuset så finns det många olika kroppar man kan se på och Mira har en hel del funderingar som lyfts under bokens gång. Man samtalar om att alla ser olika ut men att det är något positivt. Efter besöket i badhuset så åker familjen förbi affären för att köpa lördagsgodis och där lyckas boken dra paralleller mellan de olika utseendena och godiset som, precis som våra kroppar, ser olika ut. Denna bok har jag tagit in och läst för barnen och barnen lyssnade till den som vilken annan bok som helst. Barnen samtalande efteråt kring att alla såg olika ut och refererade till när de själva varit i badhuset och sett alla olika människor. Efter att jag läst boken kände jag mig nästan lite lättad över att jag fick bekräftat för mig att barnen inte alls la några specifika värderingar kring alla nakna kroppar utan att barnen agerar och reagerar utifrån hur vi vuxna presenterar och samtalar kring saker och ting.

Jag tror att med rätt förkunskaper och tillgängligt material samt stöd både från Läroplan och förskolans ledning så hade jag tillsammans med ett främjande perspektiv, haft bättre förutsättningar att lättare kunna bemöta barnens frågor kring sexualitet. Vi hade exempelvis kunnat läsa böckerna *Vilja säger NEJ!* eller *Bara rumpor* när barnen ville veta mer kring snoppen eller när de utforskade varandra under vilan. Jag skulle inte peka ut barnen som gjort det eller säga att vi läste böckerna på grund av att de utforskat varandra, men genom att läsa böckerna så får barnen undermedvetet ta del av hur man kan säga nej och hur kroppen fungerar.

6 Slutord

Hade någon för tre år sedan sagt att jag i mitt examensarbete skulle skriva en essä om barns sexualitet hade jag aldrig trott på den personen. Att skriva om ett så kontroversiellt och tabubelagt ämne, som kan tolkas på så många olika sätt, är bara det en prövning och något jag aldrig trodde att jag skulle fördjupa mig i. Jag har många gånger under denna essäs skrivprocess tvekat om detta varit rätt ämne att fördjupa sig i, inte för att jag inte ansett att det varit relevant, utan för hur det kan uppfattas samt svårigheten kring att samla in konkret material att tillämpa i barngruppen. Däremot har det inte varit svårt att hitta material kring just barns sexualitet som belyser vikten av att jobba främjande med det, utan snarare att hitta material som motsäger detta. Det kan bero på det faktum att jag valt att inte belysa exempelvis religiösa aspekter, då hade det nog till och med varit svårt att överhuvudtaget hitta material kring barns sexualitet.

Något som jag erfarit kring detta ämne är bristen på kunskap och en av anledningarna till att jag valde att skriva kring detta var att jag saknade tillvägagångssätt i mina dilemman; jag gick på känsla och följde det jag trodde var rätt i just den situationen och för just dessa barn. Med lite distans till dilemman har jag nu insett att det är väldigt märkligt att vi, år 2019, inte har några direktiv från varken Skolverket, Läroplanen eller min ledning kring hur vi ska arbeta med barns sexualitet. Jag inser även att om vi inte har ett språk som är anpassat till barnen och som barnen själva kan vara med och utforma så leder till ytterligare problematik. Jag ska alltså nu ut i min nya yrkesroll och då kommer jag garanterat att möta liknande dilemman, men jag kommer inte ha några direktiv eller praktiska verktyg i hur jag ska bemöta dem. Jag tänker att det därför är av stor vikt att vi på min förskola, i mitt arbetslag och med vår barngrupp ska ta upp detta och diskutera hur vi vill arbeta främjande med barns sexualitet. För jag tror att om jag hade haft rätt kunskap och verktyg, uppbackning från ledning och kollegor samt vägledning i styrdokument och sett ämnet utifrån ett barns perspektiv så hade dessa tre dilemman inte varit några dilemman.

Genom att jag skrivit i essäform och utifrån mina fyra frågeställningar, som varit; *Vad innebär barns sexualitet? Hur ska jag som pedagog förhålla mig till ämnet? Vad kan*

konsekvenserna bli om vi inte lyfter ämnet redan på förskolan? Vad finns det för material för oss på förskolan att arbeta med? samt mina tre berättelser har jag fått reflekterat och analyserat kring vad detta tabubelagda ämne kan betyda för barn och för mig. Jag har också fått distans till ämnet tack vare att jag arbetat mer objektivt, både enskilt och tillsammans med andra samt även kopplat till litteratur och forskning, vilket i sin tur öppnat upp för nya tankar och perspektiv. Jag har också insett att detta arbete inte bara gäller barns sexualitet utan generellt; sättet jag bemöter varje situation och varje individ är något som sätter en prägel på barnets fortsatta lärande, utveckling och även något som formar dess personlighet. Om vi avdramatiserar och normaliserar hela ämnet så kan vi också ge barnen en framtid där sexualiteten är en normal del av deras liv. På ett sätt har jag nog känt lite rädsla för att jag insett hur stor makt vi vuxna besitter i barnens närvaro.

Barnen lär och tar efter det vi gör, för dem är allt vi gör en handling som kan tas vid, de ser upp till oss vuxna. Vi måste hela tiden ha detta i baktanke och se det positiva i hur formbara barnen är men vi måste också inse riskerna med vad som kan ske om vi inte arbetar främjande. Jag inser också att socialkonstruktivistiska perspektivet är något som vi inte bara bör utgå från i arbetet med barns sexualitet utan i allt arbete vi utför. Utifrån det så kan vi öppna upp en värld där vi stöttar barnen, men där de själva får vara med och påverka sitt lärande, skapa sina egna normer och värderingar och framförallt vara med och skapa sin framtida generation. Så även om jag, som jag tidigare sa, har tvekat på om detta ämne varit rätt, så har den inre processen som denna examination inneburit, satt stor prägel på mig och min fortsatta yrkeskarriär och det kommer vara något som jag bär med mig under resten av mitt liv.

7 Referenslista

Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. Barndomen – en kritisk period för språkutveckling? I:

Bjar, L. & Liberg, C. (2003) (red.). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur

Aftonbladet (2011-01-11). *Snoppen får gärna sjunga men måste den stå?*

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/WLJzwg/snoppen-far-garna-sjunga-men-maste-den-sta-upp> [2019-11-13]

Aigner, G. och Centerwall, E. (1983). *Barnens kärleksliv: om kärlek, sexualitet och mötet med vuxenvärlden: en bok för föräldrar och personal inom barnomsorgen*. Berlings: Arlöv

Barlebo Wenneberg, S. (2010). *Socialkonstruktivism-positioner, problem och perspektiv*. 2:1 uppl. Liber AB, Malmö

Bech-Karlsen, J. (1999). *Jag skriver alltså är jag – En bok för fackskribenten som vill berätta*. Lund: Studentlitteratur.

Bergenheim, Å. (1994). *Barnet, libido och samhället. Om den svenska diskursen kring barns sexualitet 1930-1960*. Falun: Höglunds Förlag

Bosson Rydell, M. & Wadman, E-M. (2017). *Vilda säger NEJ!* (2:a uppl.). Lära förlag.

Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér E., (2015). *Att bli förskollärare. Mångfacetterad Komplexitet*. Liber AB, Stockholm

Geisler, D. (2018). *Det är min kropp-hjälp för barn att värja sig mot övergrepp*. Stockholm: Epix Bokförlag AB

Hammarén, M. (2005). *Skriva en metod för reflektion*. Stockholm: Santerus förlag

Helldén, G., Jonsson, G., Karlefors, I. & Vikström, A. (2015). *Vägar till naturvetenskapens värld – ämneskunskap i didaktisk belysning*. Stockholm: Liber.

Håkansson, G. (2014). *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur

Jensen, M. & Harvard Å. (2018). *Leka för att lära. Utveckling, kognition och kultur* Studentlitteratur AB, Lund

- Knutagård, H. (2016). *Sexualiteten och socialt arbete*. Studentlitteratur AB, Lund
- Lennér-Axelsson, B. & Thylefors, I. (2013) *Arbetsgruppens psykologi*. Fjärde utgåvan, Stockholm: Natur och Kultur
- Leone, A. & Johansson, B. (2019). *Bara rumpor*. Lilla piratförlaget AB, Stockholm
- Lingåker M. (2017). *Våga se signaler på sexuella övergrepp. Vägledning och främjande integritetsarbete*. Gothia Fortbildning; Stockholm
- Läroplan för förskolan*, Lpfö 18 (2018). Stockholm: Skolverket
- Löfgren-Mårtenson, L. (2013). *Sexualitet*. Malmö: Liber AB
- Nationalencyklopedin (u.å.). *Barns onani*.
<https://www.ne.se/sök/?t=uppslagsverk&q=barns%20onani> [2019-11-09]
- Nationalencyklopedin (u.å.). *Barnsexualitet*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/barnsexualitet> [2019-10-11]
- Nationalencyklopedin (u.å.). *Onani*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/onani> [2019-10-27]
- Osman, A. (1999). *The "strangers" among us. The social construction of identity in adult education*. Diss. Linköping: Univ
- Patel, R. & Davidson, B (2019). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 5. uppl. Lund: Studentlitteratur
- RFSU (u.å.). *Barns sexualitet - en vägledning*.
https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/barnssexualitet_web.pdf [2019-10-25]
- RFSU (u.å.). *Så har du ett främjande perspektiv*. <https://www.rfsu.se/sex-och-relationer/for-pedagoger-och-yrkesverksamma/metodbanken/gymnasiet/perspektiv-pa-sexualundervisningen/sa-har-du-ett-framjande-perspektiv/> [2019-10-28]
- Skolverket (2019). *Sex- och samlevnadsundervisning - en introduktion. Jämställdhet, sexualitet och relationer i läroplanerna*.
-

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/informationsmaterial/2019/sex--och-samlevnadsundervisning---en-introduktion.-jamstalldhet-sexualitet-och-relationer-i-laroplanerna> [2019-10-26]

Socialpedagogiska skolmyndigheten (2016-10-16). *Att främst arbeta förebyggande och hälsofrämjande*. <https://www.spsm.se/stod/elevhalsa/arbete-forebyggande-och-halsoframjande/> [2019-10-28]

SVT (2015-01-12) *SVT:s snipp- och snoppvideo barnförbjuds*. <https://www.svt.se/kultur/svt-s-snipp-och-snoppvideo-barnforbjuds> [2020-01-01]

Sydsvenskan (2010-10-14). *Vuxnas brist på kunskap skapar tabu*. <https://www.sydsvenskan.se/2010-09-29/vuxnas-brist-pa-kunskap-skapar-tabu> [2019-12-03]

UR Skola. (Produktionsår: 2013). *Barns sexualitet gör vuxna osäkra*. <https://urkola.se/Produkter/176258-Bildningsbyran-sex-Barns-sexualitet-gor-vuxna-osakra> [2019-12-02]

Vetenskapsrådet (2001). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2019-11-23]